

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з правом прийняття до розгляду
та проведення захисту дисертації
Кутепової Марини Володимирівни
на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 28 «Публічне управління та
адміністрування»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та
адміністрування»,
доктору наук з державного управління, професору
Анатолію РАЧИНСЬКОМУ

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, професора
Корнієвського Олександра Анатолійовича на дисертаційну роботу Кутепової Марини
Володимирівни на тему: «Взаємодія органів публічного управління та громадянського
суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних
трансформацій», подану для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281
– Публічне управління та адміністрування

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Посилення сучасних демократичних трансформацій обумовлює необхідність
найактивнішого залучення соціального, безпекового та мобілізаційного потенціалу
громадянських активностей, впровадження дієвих механізмів, залучення успішних
закордонних практик узгодження інтересів органів публічної влади (далі – ОПУ) та
громадянського суспільства. При цьому варто зробити акцент на тому, що розвиток
державно-суспільних відносин в умовах зовнішньої збройної агресії потребує
своєчасного та дієвого вирішення низки проблем державного сприяння взаємодії
органів влади з громадянським суспільством, переконливо доводить необхідність
участі інститутів громадянського суспільства (далі – ІГС) у виробленні та ухваленні
державно-управлінських рішень, їх залучення до зовнішнього контролю за процесом
вироблення та реалізації політик на місцевому та національному рівнях.

Разом з тим українські політико-владні структури ще не мають ефективного
механізму, адаптивних й варіативних засобів і форм обов'язкового й постійного

надання публічної інформації (звітування) про підстави для прийняття та результати впровадження управлінських рішень. Водночас й громадянське суспільство належним чином й дотепер не структуризоване щодо вирішення суспільно-значущих завдань, використання для цього успішних закордонних практик належного врядування, Міжнародної ініціативи «Партнерство Відкритий Уряд» .

Важливо зазначити, як у воєнних умовах, тим більше – у повоєнний період її відновлення України за наслідками війни, стрижневим завданням політико-управлінського істеблішменту слід вважати вирішення комплексу питань із забезпечення ефективного функціонування системи взаємодії ОПУ та громадянського суспільства, базуючись на успішному закордонному досвіді такої співпраці. В умовах зовнішньої збройної агресії, «правового формалізму» (за твердженням авторки дисертації), інституційної нестабільності та за інших причин процес інституціалізації взаємовідносин ОПУ та громадянського суспільства фактично призупинився. Тож, безумовно (тим більше – у повоєнний період), досвід Великої Британії з інституційно сформованими механізмами партнерської взаємодії публічної влади і громадянського сектору, як слушно зазначає авторка дисертації на стор. 22, становить для України наукову і практичну цінність.

Вищезазначене обумовило актуальність обраної Кутеповою М. В. теми дослідження на прикладі порівняльного аналізу державно-громадських практик взаємодії із забезпечення життєво важливих потреб людини, громади, держави у Великій Британії та Україні.

Слід також додати, що надана до захисту дисертаційна робота присвячена вирішенню актуальних наукових та практичних завдань щодо подальшого розвитку теоретичних положень, удосконалення методологічних підходів до аналізу досліджуваної проблематики, а також розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів взаємодії ОПУ та громадянського суспільства: посилення уваги до «адаптивного законодавства» як процесу пристосування національних законодавчих актів, управлінських рішень до міжнародних норм; забезпечення державою автономії громадянського суспільства у сферах надання соціальних послуг; «спільне вироблення» (co-production) публічних політик.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Основні наукові положення, теоретико-методологічні підходи та рекомендації, що містяться у дисертації, є обґрунтованими. Проведене дослідження здійснено, базуючись на комплексному аналізі наукових публікацій вітчизняних і закордонних учених, в яких подано теоретико-методологічне підґрунтя та авторське розуміння змістовно-сутнісних особливостей публічного управління як різнопланового процесу державно-громадської взаємодії на засадах діалогу і партнерства.

Для вирішення поставлених у роботі завдань авторкою дисертації використано низку загальнонаукових і спеціальних наукових підходів і методів, які забезпечили системне, порівняльне та інституційне осмислення взаємодії ОПУ та громадянського суспільства Великої Британії та України. Приміром, *метод моделювання* застосовано оцінки перспектив подальшого впровадження партнерсько-мережевої, партисипативно-інклюзивної (актуальність впровадження цієї моделі обумовлена дієвими результатами функціонування Мульти-акторних платформ у сільських громадах Європи) та комунікативно-інтерактивної моделей взаємодії ОПУ та громадянського суспільства в Україні.

Звернення до методології *багаторівневого врядування (multi-level governance)* було обумовлено дослідженням особливостей взаємодії ОПУ та громадянського суспільства на національному, регіональному та місцевому рівнях у Великій Британії та Україні.

Застосування *компаративного підходу* дозволило авторці дисертації провести порівняльний аналіз діючих моделей взаємодії ОПУ та неурядових (громадських) організацій Великої Британії та України, визначити спільні тенденції та відмінності, порівняти рівні інституційної стабільності / нестабільності на прикладі цих країн; обґрунтувати подальшу конвергенцію британського та українського досвіду навколо принципів «належного врядування» (Good Governance), довести посилення обопільної уваги до використання інклюзивних методів спільного проєктування політик (co-design).

Структура дисертаційної роботи визначається метою дослідження, спрямована на вирішення поставлених у роботі завдань, відповідно до логіки та структури

дослідження. В результаті розв'язання поставлених завдань, зокрема, були отримані такі наукові результати (подані уперше, удосконалені та дістали подальшого розвитку попередні наукові оцінки та висновки):

- здійснено класифікацію інноваційних моделей удосконалення взаємодії влади та суспільства та науково обґрунтовано авторську концептуальну модель «Держави партнерства» (Partnership State), що базується на цифровому фундаменті (екосистема DREAM, платформа «ВзаємоДія») та трьох «колонах стійкості»: інституційній пам'яті публічної служби, процедурній стабільності регламентованого діалогу та ціннісній солідарності «суспільства гідності»;

- інституційні засади формування моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії урядових структур з неурядовими (громадськими) організаціями Великої Британії та України у порівняльному вимірі крізь призму правової інституціоналізації громадських об'єднань, модернізації ОПУ в умовах воєнного стану;

- розширено зміст структурно-функціональної характеристики нормативно-правового, організаційного, інституційного та ревіталізаційного механізмів, спрямованих на забезпечення взаємодії ОПУ та громадянського суспільства в Великій Британії та Україні, інституціалізацію процедур участі громадськості у партисипативному та цифровому врядуванні на принципах антикризової адаптивності, «доказової політики» (evidence-based policy);

- набули подальшого розвитку концептуальні підходи до системного аналізу існуючих моделей взаємодії ОПУ та громадянського суспільства України, якими є: партнерсько-мережева, партисипативно-інклюзивна та співтворення; адаптивні моделі: комунікативно-цифрова, партисипативно-інклюзивна, багаторівневого врядування; мілітарного волонтерства та «демократичного транзиту».

- узагальнено поширені практики відновлення (ревіталізації) активності громадянського суспільства, його залучення до розроблення та реалізації політик в сфері публічного управління в Україні, передусім в умовах децентралізації (посилення правосуб'єктності територіальних громад), надзвичайного режиму воєнного стану.

Отримані автором наукові результати мають належний ступінь обґрунтованості, що підтверджується опрацюванням авторкою дисертації дотичних до теми дисертації творчих розробок (публікацій) вітчизняних та закордонних учених, широкого масиву юридичних документів (державно-управлінських рішень), а також апробацією та впровадженням результатів дослідження у діяльність організацій та установ, навчальний процес ННІ ПУДС Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Наукове значення результатів дисертаційної роботи Кутепової М. В. полягає у розвитку теоретико-методологічних положень та отриманні висновків, які покращують здобутки науки з державного управління, суспільних наук (політології, соціології) у частині розроблення методичних підходів, подання практичних рекомендацій стосовно організаційно-управлінського забезпечення ефективної взаємодії ОПУ та громадянського суспільства. Крім того, отримані результати полягають в удосконаленні методологічних підходів до оцінювання рівня гнучкості такої взаємодії, обґрунтуванні ключових пріоритетів нормативно-правового забезпечення державно-громадської співпраці з вирішення суспільно-значущих питань; в покращенні методичного інструментарію реалізації принципів Good Governance з метою досягнення критеріїв практичної реалізації трьох складових Концепції 3Е: економність (Economy), ефективність/продуктивність (Efficiency) та результативність (Effectiveness).

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання результатів дослідження для організаційно-управлінського, аналітико-прогностичного та інформаційного забезпечення взаємодії ОПУ та організацій громадянського суспільства. У цьому контексті заслуговує увагу розроблена авторкою дисертації узагальнююча матриця адаптації британського та європейського досвіду (с. 173).

Основні результати дисертаційної роботи, які визначають її практичну значущість, були надані для використання у практичній діяльності Департаменту суспільних комунікацій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міськдержадміністрації), Комунального некомерційного підприємства виконавчого органу Київської міської ради «Центр комунікації», Підкомітету з питань діяльності

органів правопорядку Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності; Підкомітету вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (відповідні довідки про впровадження додано до тексту дисертації).

Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи використано з метою забезпечення навчального процесу ННІ ПУДС Київського національного університету імені Тараса Шевченка, для підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Урядування в публічній сфері» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними й обґрунтованими. Їх достовірність забезпечена значним обсягом опрацьованих дисертанткою наукових джерел (220 найменувань, з них 48 – іноземних, переважна більшість опубліковані за останні 6 років), прямо чи опосередковано пов'язаних з проблематикою дослідження; використанням широкого масиву юридичних документів (державно-управлінських рішень), закордонних джерел, аналітичних матеріалів (моніторингів, оглядів тощо), підготовлених неурядовими (громадськими) організаціями, власних розробок; застосуванням сучасних методів досліджень; апробацією результатів дисертації на конференціях.

Основні положення та висновки дисертації відображені відображені у 6 наукових публікаціях, розміщених на шпальтах фахових виданнях України з публічного управління категорії «Б» одноосібно та дві в інших виданнях України (1 – одноосібно та 1 – у співавторстві). До збірників матеріалів науково-практичних конференцій, круглих столів подано 11 тез доповідей.

Вимоги Постанови Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами, згідно з Постановами КМУ № 979 від 21.10.2020 та № 608 від 09.06.2021 р., стосовно кількості публікацій у спеціалізованих виданнях виконано.

Основні наукові результати, що викладені у дисертаційній роботі та публікаціях, одержані автором самостійно та повною мірою відображають наукову новизну та практичну значущість дисертаційної роботи.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація має традиційну структуру: анотацію, зміст, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Дисертаційна робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено у чіткій логічній послідовності.

Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи позитивно результати дисертаційного дослідження, підтверджуючи виваженість теоретичних положень, логічне застосування методологічних підходів та практичних рекомендацій, обґрунтованість отриманих наукових висновків, необхідно відзначити дискусійність окремих його положень:

1. Серед отриманих результатів дослідження, що визначає його наукову новизну, авторка на с. 29 вказує на розробку семикомпонентної (подані на с. 197-199) структурно-функціональної моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії ОПУ та громадянського суспільства в Україні. За слушним висновком фахівців, якщо модель структурно-функціональна, то вона вже є описом механізму. Таке словосполучення за своєю суттю є нелогічним й тавтологічним, не позбавлене змістовного дублювання та стилістичної надлишковості (приміром це стосується поєднанням у ньому термінів модель і механізм, семикомпонентна модель і комплексний механізм) та потребує характеристики (конкретизації) семи компонентів, що визначають структурно-функціональну модель, а саме: чіткої характеристики саме організованих (структуризованих), різних за своїм форматом й цілеспрямованим практик такої взаємодії.

2. Друге положення логічно випливає із першого. Як неодноразово зазначається в дисертації (с. 30, 181, 207), удосконалення взаємодії ОПУ та громадянського

суспільства в Україні відбувається «на засадах концептуалізації моделі «Держава партнерства», яка за своєю суттю є філософською концепцією й здебільшого знайшла своє відображення у публіцистиці, низці наукових публікацій.

Водночас, важливість поєднання державних інтересів та приватної ініціативи задля відновлення України в умовах війни та у післявоєнний час актуалізує врегульовані українським законодавством (ратифіковані Україною міжнародні документи: стратегії, конвенції, рекомендації та ін.) механізми здійснення державно-приватного партнерства, соціального діалогу / соціального партнерства, залучення для реалізації суспільно важливих проектів (програм) громадських організацій, які мають доступ до грантових коштів від іноземних донорів. Отже, практичну значущість поданої до захисту дисертації підсилив би аналіз успішних практик соціального партнерства місцевої влади з «третім сектором» Великої Британії: функціонування державно-громадського стратегічного форуму у м. Лідс, проведення реформи «Next Steps».

3. Заслуговує на увагу подана у підрозділах 1.3. і 2.1. дисертації й побудована на широкому фактологічному матеріалі характеристика розвитку за останні три десятиліття нормативно-правової та організаційно-управлінської складових взаємодії ОПУ (переважним чином урядових структур, меншою мірою – органів місцевого самоврядування) та громадянського суспільства України. Втім, проведений авторкою дисертації ґрунтовний аналіз цієї проблематики дещо дисонує (без посилання на часові межі) з поданим на с. 38 висновком, що в Україні процес формування ефективної партнерської моделі взаємодії перебуває на початковій стадії інституційного становлення. Вже до подій, що отримали назву «Революція гідності», відбувався процес поетапного політико-правового та організаційно-функціонального забезпечення взаємодії ОПУ та громадянського суспільства України на засадах європейських принципів належного врядування, мали місце спроби створення спеціального органу або підрозділу у структурі органів влади, Національного фонду розвитку громадянського суспільства в Україні з наданням фінансової допомоги ІГС за рахунок коштів Держбюджету України та іноземних донорів, інших джерел доходів тощо.

4. Посиленню практичної значущості дисертаційної роботи надало б більш конкретизоване авторське розуміння найголовніших пріоритетів переструктурування у повоєнний період усієї системи взаємодії (взаємовідносин) ОПУ та громадянського суспільства, базуючись:

по-перше, на історичних традиціях народовладдя (зокрема, на творчих пошуках ефективних організаційних, консультативно-дорадчих, комунікативних механізмів такої взаємодії за роки незалежності України), особливостях українського національного менталітету, моніторингу неурядовими аналітичними центрами готовності населення до прояву активної громадянської позиції, врахуванні суттєвого переформатування соціальної структури українського суспільства за наслідками війни;

по-друге, на результатах з'ясування можливостей для впровадження в Україні результативних практик, реально діючих форм і механізмів такої взаємодії у Великій Британії (як то створення спеціальних урядових органів – Офісу з питань розвитку ГС та Урядової Служби Зв'язку, як централізованої структури управління, яка виконує функції служби зі зв'язків Уряду з громадськістю; розроблення позбавлених формально-символічного характеру та націлених на досягнення практичних результатів стратегічно-доктринальних та інших документів, серед яких варто виокремити Угоду про громадянське суспільство [між урядом Великої Британії та громадянським суспільством] (Civil Society Covenant).

У вищезазначеному контексті логічним постає наступне питання: Впровадження якої моделі взаємодії (взаємовідносин) ОПУ та громадського суспільства авторка дисертації вважає найбільш дотичною до нинішніх українських реалій: (1) функціонально-інтегрованої (міністерської), (2) агенційної; (3) моделі, яка б поєднувала функціональне призначення обох вказаних моделей?

5. *У частині категоріально-понятійного апарату дослідження.*

На с. 30, 99 зазначається, що в дисертації «Набули розвитку: ...уточнення понятійного поля [дослідження]», зокрема, поняття «громадянське суспільство». Напрошується наступне питання: Яким є авторське бачення змістовно-сутнісних характеристик концепту «громадянське суспільство»? (у висновках дисертації на с.

205 вказано, що її авторкою досліджено генезис ідеї громадянського суспільства від античності до сучасності).

Запропонувавши авторське бачення змісту дефініції «взаємодія ОПУ та інститутів громадянського суспільства», яке цілком відповідає науковій термінології, за доцільне було б вказати, що її застосування в дисертації подано з правої точки зору (відповідає управлінській термінології, зокрема як сполучної ланки між органами державної влади та ІГС). Адже у політологічному контексті інститут місцевого самоврядування є одним з інститутів громадянського суспільства.

Проте, зазначені вище зауваження (точніше сказати — міркування щодо подальшого осмислення досліджуваної проблематики, посилення практичної значущості дисертації) загалом суттєво не впливають на її теоретико-методологічну та науково-практичну значущість, доказовість та обґрунтованість основних положень та висновків дисертаційного дослідження, та, відповідно, не знижують позитивної оцінки дисертаційної роботи Кутепової М. В.

7. Загальний висновок

Дисертаційну роботу Кутепової Марини Володимирівни на тему: «Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних трансформацій» можна визнати завершеним науковим дослідженням, кваліфікаційною науковою працею, результати якої дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання щодо теоретичного обґрунтування та удосконалення методологічних підходів, розроблення практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення державно-громадської співпраці із демократичного й безпекового розвитку державотворчих та суспільних процесів в сучасній Україні.

Дисертація Кутепової М. В. за змістом повною мірою висвітлює тему наукового дослідження та відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», за якістю теоретико-методологічних та методичних розробок — офіційним вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Обрана тематика дисертаційної роботи належним чином опрацьована; поставлену мету дослідження досягнуто; визначені дослідницькі

завдання реалізовані в основних положеннях і висновках дисертації; результати дослідження мають наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність.

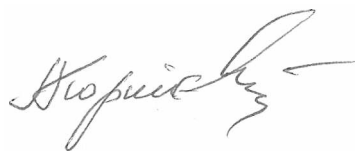
При детальному розгляді дисертаційної роботи Кутепової М. В. не виявлено порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації).

Отже, подана до захисту дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», постанові Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – **Кутепова Марина Володимирівна** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування, за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу суспільних процесів
центру внутрішньополітичних
досліджень

Національного інституту
стратегічних досліджень

Олександр КОРНІЄВСЬКИЙ

Підпис Олександра КОРНІЄВСЬКОГО засвідчую:

Заступник директора

Олександр ТАРАСЕНКО

"10" серпня 2026 р.